

HEIDI KARVONEN

AUSCHWITZ-BIRKENAU

the DEATH CAMPS

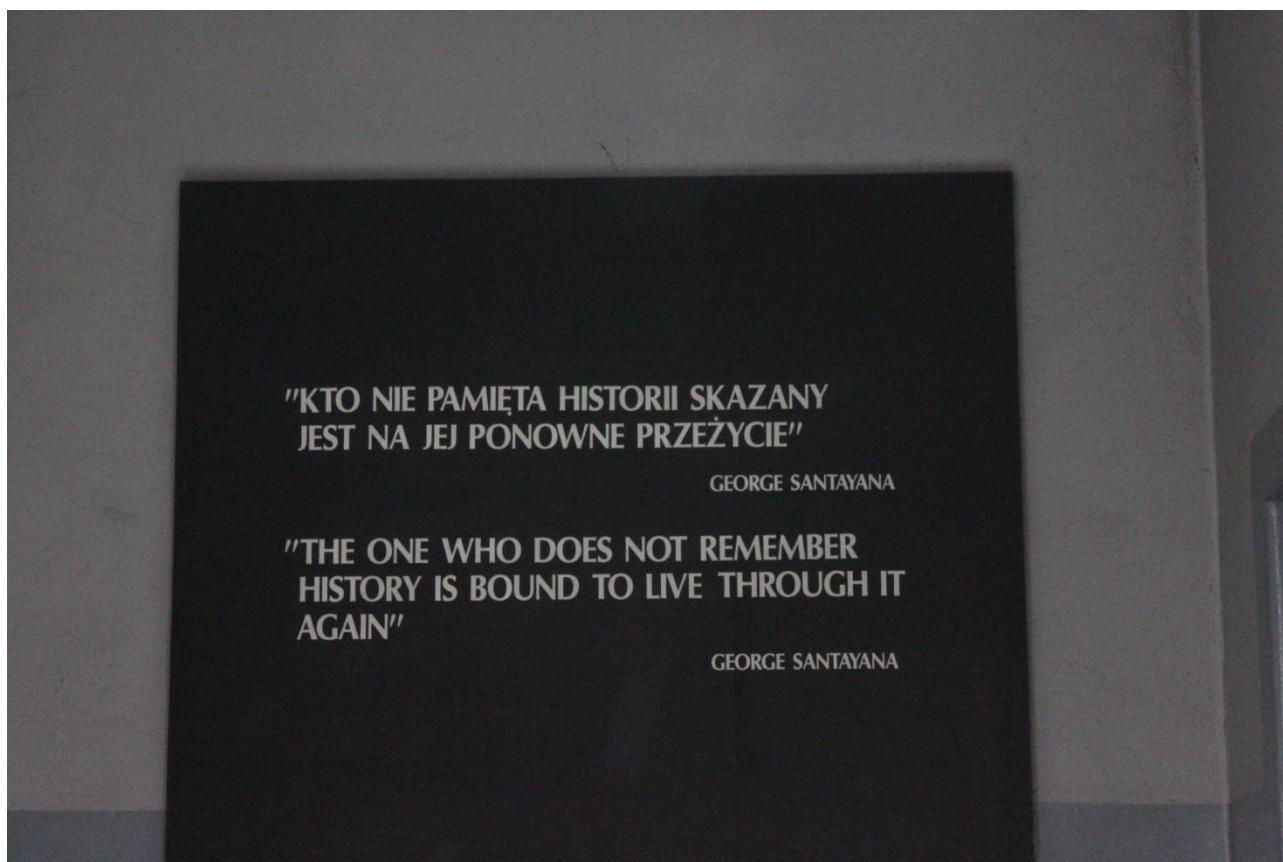

PHOTO REPORTAGE
kuvareportaasi

Kuvareportaasi Auschwitz-Birkenau keskitysleireiltä, 2014.
Photo reportage, Auschwitz-Birkenau concentration camps, 2014.

Alkuperäinen teksti ja Kuvat Heidi Karvonen, Oświęcim/Puola
Original article & Photography Heidi Karvonen

Translation in English of the original article of Heidi Karvonen, Savile Monroe & Heidi Karvonen

Kaikki oikeudet/All rights Heidi Karvonen

2. painos

ISBN 9789523185098

Kustantaja: BoD – Books on Demand, Helsinki, Suomi
Valmistaja: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

Kto nie pamięta historii skazany jest na jej ponowne przeżycie

-George Santayana-

Historia ei unohdu

Kiukku, viha ja leirin ankeat tuoksut abdistavat rintakehäni tiukkaan puristukseen. Ryhmämme johtajan huulet liikkuvat, mutta en kuule hänen puhettaan. Olemme viimeisin keskitysleirille saapunut erä. Seison leirin portin kaaren alla tiukasti mieheni kainalossa.

Kaksikymmentäluvun kulta-aika on juuri taittunut lamaan. Amerikan pörssiromahduksen vaikutukset leviävät nopeasti myös Eurooppaan. Saksassa Hitler tuomitaan vankilaan epäonnistuneen vallankaappausyrityksen seurauksena 1923.

Väkivaltaisen lapsuuden kokenut Hitler maalailee vankilassa Mein Kampf -nimiseen kirjaansa unelmansa kolmannesta valtakunnasta. Sotilaana ja taiteilijana eläneen Hitlerin ajama aate vahvistuu vuosikymmenessä. Laman kurimus saa kansan tukemaan natsiliikettä ja Hitler onnistuu lopulta kiipimään valtaan vuonna 1933. Syyskuun ensimmäisenä päivänä 1939, Saksa hyökkää Puolaan. Syttyy toinen maailmansota.

Työnnän kohmeiset käteni takin taskuihin. Vieressäni seisovan vanhan miehen posket kiiltelevät märästä. Kankainen nenäliina imaisee poskelta sateen ja itkun ja sujahtaa nopeasti miehen takin hihaan odottamaan uutta tunnetta. Viileässä kelissä hiilidioksidipilvet nousevat yksi kerrallaan

ryhmämme yläpuolelle haihtuen itkuisen taivaan tuulien mukana näkymättömiin. Mies puistelee päätään epäuskoinen katse maahan painuneena. En pane merkille hänen vaatteitaan, hiuksiaan tai mitään tarkkoja yksityiskohtia ryhmästämmme. Keskitysleirillä niillä ei ole merkitystä. Historialla ja tunteilla on.

Portin viereen rakennettu ajassa kostunut rakennus haisee hapantuneelle puulle. Ryhmämme on pysäytetty rakennuksen viereen *Arbeit macht Frei* -kirjainten alle. Hahmotan sateen läpi ruskeita puuparakkeja, punatiilisiä sekä harmaakivisiä kasarmirakennuksia. Arvailen niiden tehtäviä.

Leiriä rajaavat raskaat kaksinkertaiset pükkilanka-aidat. Ryhmämme erottuu muista pihalla seisovista ihmisistä Daavidin tähden keltaisilla kaulalapuilla. Pakkaudumme kehotuksesta tumman harmaaseen virkaasuun sonnustautuneen, tuimakasvoisen miehen, Katzimierzin ympärille.

Oświęcim kylään rakennetaan huhtikuussa 1940 puolalaisia poliittisia vankeja varten vankileiri. Leirin komentajaksi nimitetään julma ja säälimätön SS-upseeri Rudolf Höss. Tuhoamisleirin sijainti on siviiliväestöltä riittävän syrjässä, mutta vankikuljetuksia ajatellen sopivasti junaradan välittömässä läheisyydessä. Leirille päätyy kaikkialta maailmasta vuoteen 1945 mennessä poliittisten vankien lisäksi juutalaisia, mustalaisia, seksuaalivähemmistöjen edustajia, puolalaisia rikollisia, mormoneja, antisemitistejä, antisosialisteja ja venäläisiä sotavankeja.

Sähköpiikkilanka-aidan vierellä oranssiseksi ruostuneen kyltin käskyt Halt!
! ja Stoj'! ovat jo historiaa, eivät meitä varten. Talon kulmalle pystytetyssä
jykevässä paalutaulussa on natsiupseerin ottaman mustavalkoisen
valokuvan suurennos leiriorkesterista. Piikkilanka-aitojen takana näkyy
värimerenä kymmenittäin turistibusseja. On kevät 2014.

Kazimierz, oppaamme, siirtää meidät taitavasti ajassa menneeseen.
Hän puhuu pielukselleen kiinnitettyyn mikrofoniin hiljaisella äänellä.
Nostan leirin portilla saamani kuulokkeet korvilleni ja napautan ohjeen
mukaan kanavanappula kakkosta kuullakseni englanninkielisen
opastuksen.

-Saksalaiset nimeävät leirin Auschwitziksi. Pyydän, että kunnioitatte
käytöksellänne tällä leirillä kuolleiden ihmisten muistoa. Olemme
hautausmaalla.

Peittelen kameralaukkuuni pinkin sateenvarjoni Puola-esitteillä
varmistaen, että varjon kankaalla tanssivat kirjavat cabaree-hahmot
pysyvät varmasti katseilta piilossa opaskierroksen ajan.

Sade pehmittää mutaista pihamaata, joka on jo tallautunut kuoppaiseksi
matkaa tehneiden jalkineissa. Samoja kenkiä on röykkiöittäin museon val-
tavissa lasiseinäisissä näyttelyhuoneissa. Tuuli pitelee portin pielessä
seisovan valtavan koivun riippaoksia vaaka-asennossa. Oksat alistuvat
tuulen tahtoon näyttäen siltä, kuin ne lepäisivät tukevilla näkymättömillä
hyllyillä korutonta, haalean harmaata taivasta vasten. Tukevoitunut sade
vihmoo piiskaten liian keveitä kevätvaatteitani. Tuohon mittaan koivun

on täytynyt käyttää puolisen vuosisataa. Vieressäni seisova opas yllättää kysyen nimeäni ja kotimaatani. Vastaan meidän kummankin puolesta.

-”Haidi und Jusi”! Aus Finland! Willkommen! Yllättää Kazimierz sohaisten nyt saksan kielellä.

Ajattelen, kuinka pitkään isokokoinen Jusi, und Haidi mit astma, selviäisivät keskitysleirin olosuhteista? Kuinka pian Haidin kilpirauhasen liikatoiminta ottaisi hallitsemattoman ylivallan ilman lääkkeitä? Entä lapset? Lapsiani ajatellessani tuskainen tunnekuuhu onnistuu taklaamaan ajatusleikkini.

Museokierros maustaa tunteideni lisäksi väkevästi muistiani palauttaen minut lukion historiantunneille, kolmenkymmenen vuoden taa. Oswiecimin leireille tuodaan 232 000 lasta ja nuorta, joista löytyy natsien tekemä rekisterimerkintä. Heistä selviää hengissä noin 700.

-Leirillä työskentelee yli 200 naista SS-upseereina. Leirin julmat säännöt ovat aikuisille ja lapsille yhteiset. Naisnatsit valikoivat leirin naisten ja lasten joukosta vankeja tapettaviksi ja kidutuksiin, joita natsit kutsuvat lääketieteellisiksi kokeiksi.

Ajattelen kansanmurhan uhreista viattomimpina kuolleita lapsia. Koetan kuvitella naisen, joka kykenee jakamaan murhaamiensa lasten vaatteita, leluja ja tarvikkeita omille tai sukulaistensa lapsille.

-Vapaa-ajallaan SS-äidit työntelevät omia pienokaisiaan leirillä kuolleiden lasten vaunuissa.

Työstän Kazimierzin sanojen sisältöä, mutta järkeni ei taivu siihen.

Infopisteitä on leirin sisä- ja ulkotiloissa. Alue on valtava ja keli ryydittää lähes juosten tapahtuvaa kierrostamme. Seisomme lukemattomien näyttelykaappien edessä, joihin on arvokkaasti aseteltu muistoja murhatuista ihmisistä. Vitriineissä on esineitä ja dokumentteja. Esille on aseteltu leluja ja vaatteita, pinoittain laukkuja ja puisia luonnonharjaksisia hammasharjoja. Yksi kokonainen huone on täynnä murhatuilta leikattuja hiuksia. Huoneen verran on esillä vankien emalisia alusastioita. Kierroksen alkupäässä on tuhkauurna, johon on kerätty uhrien tuhkaa leirin polttouuneista.

Surusilmäiset vangin vaatteisiin puetut ihmiset tarkkailevat museon käytävien seinille ripustetuista raameista kävijöitä. Kuvien ihmisiä on vaikea katsoa silmiin. Profiilikuvissa heidän lähes kaljuiksi kerityt päänsä nojaavat metalliseen niskatukeen. Kuviin tehtyjen merkintöjen mukaan keskimääräinen elinaika on leirille saapumisen jälkeen kolmisen kuukautta.

Vitriinissä olevaan vihkoon on huolellisen koristeellisella mustekynäkäsialalla kirjattu satojen vankien keksittyjä peräkkäisiä kuolinaikoja ja -syitä. Sydänkohtaus, klo 15.41, leukemia, klo 15,42, kaatui portaissa, klo 15,43 ...

Natsit ryhtyvät toteuttamaan kansanmurhaa vieden juutalaisilta kaikki

poliittiset oikeudet jo 1935, säätämällä rotulait.

Kristalliyönä 9.-10.11.1939 Saksassa poltetaan lähes kaikki synagogat ja juutalaisten liikkeet ja heidän omaisuutensa ryöstetään. 30 000 ihmistä viedään Dachaun keskitysleirille. Vainojen kohteiksi joutuu joukoittain myös poliittisia vankeja.

Saksalainen toimittaja ja pasifisti Carl von Ossietzky varoittaa natsien uhasta tammikuussa 1933, jo vuosia ennen kansallissosialistisen puolueen valtaannousua. Ossietzky joutuu keskitysleirille poliittisena vankina. Hänelle myönnetään Saksan vastustuksesta huolimatta Nobelin rauhanpalkinto 1935, mutta natsit eivät suostu vapauttamaan Ossietzkyä ja palkinto jää noutamatta.

Ossietzky kuolee hoitamattomaan tuberkuloosiin sairaalassa.

-Vallassa pysymiseksi tarvitaan valtavia määriä omaisuutta. Leireille perustetuissa setelipajoissa tahkotaan kolmannelle valtakunnalle valtavia rahamääriä. Yksin Oswiecimin leireillä natsit kiskovat vankien suista päivittäin noin kymmenen kiloa kultahampaista. Kulta sulatetaan ja talletetaan harkkoina Sveitsiin pankkiholveihin.

Sade on entisestään yltynyt, eikä tuulen suunta ole muuttunut. Kevät-talven antama leirikaste tuntuu olemattomalta rangaistukselta. Siksi olemme päättäneet ottaa sateen mukisematta vastaan. Iloiset sateenvarjotanssijat saavat vieläkin pysyä laukussani.

-Ensimmäiset leirille saapuvat vangit nukkuvat betonilattioilla olkien päällä. Myöhemmin järjestetään joukkomajoituksia olkipatjoille, jotka

pilaantuvat virtsasta, hiestä ja ulosteista. Huoneeseen, johon hädin tuskin mahtuu 40 ihmistä, sullotaan yli 200 vankia. Vuodevaatteita tai toilettitiloja ei leiriparakeissa ole. Erikoistehtävissä toimivat vangit, kuten soittokuntaan kuuluvat, saavat vuodevaatteet ja omat sängyt erikoisparakeista.

-Vaatteita ja alusvaatteita vangit saavat vaihtaa muutaman kuukauden välein. Rakennukset vilisevät rottia ja hyönteisiä. Lavantauti ja syyhyrienaavat ja vesipula on jatkuva riesa. Vankien vaatekerrat eivät riitä pitelemään talvikelejä. Sairaalat ovat ylikuormitettuja. SS-lääkärit harventavat päälukua tappamalla heikkokuntoisimpia potilaita ruiskuttamalla näiden sydämiin fenolia.

Natsilääkäri Mengelen haaveena on luoda arjalainen ihmisrotu ja hävittää maailmasta kokonaisia kansoja.

-Erityisesti slaavilaiset kansat ovat Kolmannen valtakunnan johtohenkilöille kauhistus. Mengele käyttää tällä leirillä geneettisissä ja antropologisissa kokeissaan kaksoslapsia ja vammaisia vankeja. Heillä testataan uusia lääkkeitä ja myrkkyjen vaikutuksia.

Opas kertoo myös tarinan kaksospojista, jotka olivat kapinoineet natsin käskyjä vastaan. Rangaistuksena pojat pakotettiin elämään lyhyen loppuelämänsä ravinnotta samassa parakissa muiden vankien kanssa, selästään toisiinsa kiinni ommeltuina.

Vangeille tehdään myös tuskallisia ihonsiirtoja ja valtava määrä kivuliaita

kokeita, ilman kipulääkkeitä ja nukuttamatta tehtyjä streriloiteja, ras-
kaudenkeskeytyksiä ja täysikäisten sikiöiden väkivaltaisia surmia. Natsit
kokeilevat, voiko ihmisraajojen paikkoja vaihtaa tai terveiden silmien
väriä muuttaa väriruiskeilla. Kokeisiin kuolevat tai pahasti vammautuvat
vangit tuhoetaan Zyklon-B -kaasulla.

Tyhjiä kaasupurkkeja on kasattu museon yhteen lasiseinäisistä huoneista.
Purkit on valaistu violetin värisellä valolla.

Leirin rakennukset ovat numeroituja. Rakennusten 10 ja 11 välisellä
pihalla nainen kantaa yksin seppelettä Kuoleman-muurille ja itkee
ääneen. Nainen pysähtyy laskemaan seppeleen, poimii maasta pienen
harmaan kiven, jonka nostaa muurille pieneen koloon. On hiljaista,
kukaan ei liiku, vaikka pihalla seisoo satakunta ihmistä.

Tällä piha-alueella SS-miehet panevat täytäntöön vankien ruumiillisia
rangaistuksia. Vankeja ripustetaan paaluihin roikkumaan selän taakse
väännytyistä ja sidotuista käsistään. Natsien ”Kenttätuomioistuin” jakaa
kuolemantuomioita pienimmistäkin rikkeistä. Syyksi riittää luonnollisen
tarpeen tekeminen tai oman kultahampaan irrottaminen.

Kulta toimii valuuttana vankien mustassa pörssissä. Ruokaa ja lääkkeitä
leirille salakuljettavat natsien leireille määräämät ulkopuoliset siviilityön-
tekijät.

-Kuolemaan tuomitut teloitetaan muuria vasten. Ensin heidän on riisuu-
duttava alasti Kuolematalon pesuhuoneessa. Mikäli kuolemaan-
tuomittuja on vähän, heidät ammutaan pesuhuoneeseen ajan säästämi-

ty z książki ewidencyjnej obozu cygańskiego zawierające
 twiska zabitych w ramach akcji oznaczonej kryptonimem SB.
 zes from the Record Book of the Gypsy Family Camp containing the
 names of prisoners murdered within the action under the cryptonym SB
 underbehandlung – Special Treatment).

Auschwitz-Birkenau the death camps, photo reportage, 2014.